

Zsigmond Benedek

## A felolvasóállványok fajtái és funkciói az örmény liturgiában

**1. Az örmény templom felépítése** a keresz- Zsigmond Benedek armenológus (Budapest).  
ténység felvétele óta (311) némileg változott.

Alapvető szerkezete azonban ma is az ősi funkciókat és térképző elemeket tükrözi. Az alábbiakban a nagyobb templomok mai tételrendezését mutatjuk be leegyszerűsítve. Az örmény templom alapvetően három részre tagolódik: a templomhajó (*nav*), a szentélyelő vagy kórus (*dasz*) és az oltáremelvény (*bem*).

Az oltáremelvény a templom keleti végén található, a templommal csaknem azonos szélességben. Általában egy méter magas. Az északi és a déli oldalról lépcsőn közelíthető meg, nyugati falát domborművek (újabbban festmények) díszítik. Az emelvény a paradicsomot és a mennyországot jelképezi, gyakorlati jelentőségét pedig az adja, hogy az egész templomból jól követhető legyen a liturgia. Az oltáremelvényt a templom többi részétől egy vagy két függöny választja el. A legszentebb cselekményeknél, a misztérium kidomborítása végett behúzzák a nagy vagy a kis függönyt. Ilyenkor a hívek letérdelt helyzetből földre borulnak, és úgy maradnak a függöny kihúzásáig. Az oltáremelvény a bizánci rítusú templomok *víma* (*béma*) részének felel meg, erre utal az örmény név hasonlósága. A függöny a bizánci rítus ikonosztázának megfelelője. Az oltáremelvényre kizárólag felszentelt személyek mehetnek fel.

A szentélyelő vagy kórus a templomhajó és az oltáremelvény közötti rész. A templomhajótól kb. egy méter magas rács választja el. Általában egy lépcsőfokkal magasabban van, mint a templomhajó. A bizánci rítusban a *szólea* felel meg neki. Itt végzik a zsolozsmát, valamint a Szent Áldozat (*mise*) bizonyos részei is itt zajlanak. Fel nem szentelt személyek kizárólag az áldoztatáskor mehetnek be a szentélyelőbe. Bizonyos templomokban a (világi hívekből álló) énekkar a szentélyelőben, annak szélén kap helyet.

A templomhajóba ma általában két oszlopban padok vannak helyezve. Az oltár felé nézve baloldalt a férfiak álltak, jobboldalt a nők. Örményország vidéki templomaiban ezt a rendet ma is őrzik. A Szent Áldozat, illetve a zsolozsma végén a pap a szentélyelő középső ajtajában áll és tartja az evangéliumoskönyvet. A hívek közül előbb a férfiak, majd a nők jönnek ki, hogy megcsókolják az evangéliumoskönyvet és a pap jobb kezét.

**2. A grakal (felolvasóállvány) fajtái.** Alakja, helye és funkciója alapján számos típust megkülönböztetünk, most a négy leggyakoribb ismertetésére szorítkozunk.

a) *Összecsukható állvány.* Négy lába közül kettő-kettő egymást keresztezi. A lábak felső végére bőr van feszítve. Az állvány ollószerűen összecsukható. A tetején levő bőrre vízszintesen rakják az olvasmányoskönyvet (*csasoc*) vagy az evan-

géliumoskönyvet (*avetaran*). Amikor használják, általában a szentélyelő közepére helyezik, használat után pedig összecukják és elteszik. Ezekre a mozgásokra olykor rubrikák is utalnak.

b) *Forgatható állvány*. Egyetlen oszlopon áll, a tetején egy vízszintes lap, amelyre sátorszerűen két ferde tartólap van téve. Kétoldalt a két ferde lap egy-egy könyvet tart: a himnáriumot (*saraknoc*) és a zsolozsmáskönyvet (*zsamagirk*). Miután a felolvasó csak egyfelé (az oltár felé) nézhet, az állványt szükség szerint forgatják. A két ferde tartólap közötti részben egyéb (kisebb méretű) könyveket, illetve az intenciókat tárolják. A forgatható állványból általában kettő van, a szentélyelő jobb, illetve bal oldalán.

c) *Emelvényi állvány*. Az oltáremelvény elülső részén, középen található, tőle jobbra és balra gyertya. Ennek is ferde a tartólapja, de csak a templom felőli oldalon van tartólap. Zsolozsma idején használják, tehát a zsolozsmáskönyv kap rajta helyet. Amikor éppen nincs liturgia, általában kendővel van letakarva. Mise idejére eltávolítják, helyére az áldozatópárnát rakják.

d) *Asztali állvány*. Az oltárasztalon van, hasonlít az emelvényi állványra. A Szent Áldozat idején a papi szerkönyv (*khorhördatetör*) kerül rá. Ezt az állványt szintén kendővel szokták letakarni.



*Felolvasás a gandzaszari kolostorban (ld. hátsó borító).*